

कक्षा नौ मा कथा शिक्षण गर्दा प्रयुक्त विधिहरूको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषाशिक्षा विभाग,
स्नातकोत्तर तह (एम.एड.) दोस्रो वर्षको नेपा.शि.५९८ को
प्रयोजनार्थ तयार पारिएको

शोधपत्र

शोधकर्ता

सुमिता राई

परीक्षा क्रमाङ्क : २१४०३४४/०६६

त्रि.वि.दर्ता नं. : ६-१२०२-४८३-९९

क्याम्पस क्रमाङ्क : १०८

नेपाली भाषाशिक्षा विभाग

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

इन्द्रपुर, मोरङ

२०६९/२०१२

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली भाषा शिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपा.शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत कक्षा नौ मा कथा शिक्षण गर्दा प्रयुक्त विधिहरूको अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र शोधार्थी सुमिता राईले मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । कडा मिहिनेत र लगनशीलताका साथ तयार पारिएको यस शोधकार्यप्रति म सन्तुष्ट रहेको छु । अतः यस शोधपत्रलाई आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति: २०६९ असोज २५

शोधनिर्देशक

गेहेन्द्र खनाल

सुकुना बहुमखी क्याम्पस इन्द्रपुर, मोरङ

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

कृतज्ञता

प्रस्तुत कक्षा नौ मा कथा शिक्षण गर्दा प्रयुक्त विधिहरूको अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र मेरा आदरणीय गुरु श्री गेहेन्द्र खनाल ज्यूको प्राज्ञिक निर्देशनमा मैले तयार गरेकी हुँ । यस शोधपत्रको शीर्षक चयनदेखि शोधकार्य सम्पादनसम्म पाएको उहाँको समुचित मार्गनिर्देशन र सहयोगले गर्दा नै यस शोधपत्रले मूर्त स्वरूप पाएको हो । आफ्नो महत्त्वपूर्ण समय प्रदान गरी शोधपत्रलाई परिष्कार र परिमार्जन गरिदिनु भएकोमा म उहाँप्रति हार्दिकतापूर्वक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । साथै विभिन्न कोणबाट शोधपत्र लेखनमा सहयोग गर्नुहुने सुकुना बहुमुखी क्याम्पसका विभागीय प्रमुख श्री अमृतप्रसाद आचार्य ज्यू, आदरणीय गुरु श्री प्रेमप्रसाद भट्टराई र क्याम्पस प्रमुख श्री पीतकुमार श्रेष्ठप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

विषम परिस्थितिमा अतिकति पनि विचलित नभई छोरीको उज्ज्वल भविष्यका लागि आफूलाई समर्पण गर्नुहुने पूजनीय धनप्रसाद राई एवम् ममतामयी माता पञ्चमाया राई लगायत मेरा सपरिवारप्रति हार्दिक कृतज्ञता तथा धन्यवाद दिन चाहान्छु । शोध लेखन कार्यकालागि उपयुक्त वातावरण तयार गर्न सहयोग गरिदिने बहिनीहरू अमृता, निसा र रत्न राजवंशीलाई धेरै धन्यवाद दिन चाहान्छु । साथै सामग्री उपलब्ध गराउन सहयोग गर्नुहुने प्रिय मित्र तीलकुमारी बुढाथोकीप्रति आभारी छु ।

यस शोधकार्यका लागि तथ्याङ्क संकलन गर्न सहयोग पुर्याउनु हुने सम्बन्धित विद्यालयका शिक्षक एवम् विद्यार्थी वर्गप्रति पनि धन्यवाद व्यक्त गर्दछु । यसैगरी शोधपत्रलाई शुद्धरूपमा कम्प्युटर टङ्कण गरिदिने होराइजन कम्प्युटर सेन्टर इन्द्रपुर १ का प्रोपाइटर श्री अश्विनप्रसाद उप्रेतीलाई धन्यवाद दिँदै प्रस्तुत शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका निमित्त नेपाली भाषाशिक्षा विभाग समक्ष पेश गरेकी छु ।

सुमिता राई

विषय सूची

पृष्ठ सङ्ख्या

अध्याय : एक

शोध परिचय

१.१	शोधशीर्षक	१
१.२	शोध प्रयोजन	१
१.३	समस्या कथन	१
१.४	शोधको उद्देश्य	१
१.५	पूर्वकार्यको अध्ययन	२
१.६	अध्ययनको औचित्य	३
१.७	सीमाङ्कन	४
१.८	शोधको विधि	४

अध्याय : दुई

कथा विधाको सैद्धान्तिक परिचय

२.१	परिचय	५
२.२	कथाका तत्वहरू	५
२.३	कथाको वर्गीकरण	८

अध्याय : तीन

भाषा शिक्षणमा साहित्यको उपयोगिता

३.१	भाषा शिक्षणमा साहित्यको उपयोग	१२
३.२	विधा शिक्षण	१४

३.३	कथा शिक्षण	१६
-----	------------	----

अध्याय : चार

कथा शिक्षणमा प्रयुक्त विधिहरूको विश्लेषण (व्याख्या तथा विश्लेषण)

४.१	कक्षा अवलोकन र प्रश्नावलीको सन्दर्भ	२०
४.२	कक्षा ९ को नेपाली पाठ्यपुस्तकमा समाविष्ट कथाहरू	२०
४.३	सामुदायिक (सरकारी) विद्यालयका शिक्षकहरूले कक्षा ९ मा कथा शिक्षण गर्दा प्रयोग गरेका विधिहरूको अध्ययन र विश्लेषण	२१
४.४	संस्थागत (निजी) विद्यालयका शिक्षकहरूले कक्षा ९ मा कथा शिक्षण गर्दा प्रयोग गरेका विधिहरूको अध्ययन र विश्लेषण	३०

अध्याय : पाँच

निष्कर्ष तथा सुझावहरू

५.१	निष्कर्ष	४४
५.२	संस्थागत विद्यालयका शिक्षकहरूले कथा शिक्षण गर्दा प्रयोग गरेका विधिहरूको सबल र दुर्बल पक्षहरू	४५
५.३	सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकहरूको कथा शिक्षण गर्दा प्रयोग गरेका विधिहरूको पक्षका सबल र दुर्बल पक्षहरू	४६
५.४	सुझावहरू	४८
५.५	शैक्षिक प्रयोग	५०
५.६	भावी शोधकार्यका लागि सम्भाव्य शीर्षकहरू	५१

सन्दर्भग्रन्थसूची

तालिका सूची

तालिका १	प्रयोग गरिएका विधिहरु	२२
तालिका २	सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकहरुले प्रयोग गरेका विधि र उपलब्धि	२७
तालिका ३	सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकहरुको कक्षाअवलोकनबाट प्राप्त तथ्याङ्क	३०
तालिका ४	संस्थागत विद्यालयका शिक्षकहरुले प्रयोग गरेका विधिहरु र उपलब्धि	३१
तालिका ५	संस्थागत विद्यालयका शिक्षकहरुले प्रयोग गरेका विधि, शिक्षण गरेका पाठ, शैक्षिक सामग्री र विद्यार्थी संख्या उपलब्धि	३५
तालिका ६	सामुदायिक विद्यालय र संस्थागत विद्यालयका शिक्षकहरुले प्रयोग गरेका विधि र उपलब्धिको तुलना	४२

चित्र सूची

चित्र १	कथा शिक्षणमा प्रयोग गरिएका विधिहरुको स्थिति र उपलब्धि	२३
चित्र २	कथा शिक्षण विधिहरुका स्थिति	२४
चित्र ३	संस्थागत विद्यालयका शिक्षकहरुले प्रयोग गरेका विधिहरु र उपलब्धि स्तर	३३
चित्र ४	संस्थागत विद्यालयका शिक्षकहरुले प्रयोग गरेका विधिहरु	३४

संक्षिप्त शब्दावली

वि.स.	:	विद्यालय सङ्केत
व्या	:	व्याख्यान
छल	:	छलफल
प्र.	:	प्रश्नोत्तर
तु	:	तुलना
पठ	:	पठनबोध
प्रति. प्र.	:	प्रतिवेदन प्रस्तुति
ले.प्र.	:	लेख प्रस्तुति
अभि.	:	अभिनय
कथा	:	कथाकथन
पू.सू.न.	:	पूर्वसूचना नदिएको
पू.सू.दि.	:	पूर्वसूचना दिइएको
नं.	:	नम्बर